

№ 05 (502)
Люты 2014 года

Краязнаўчая газета

Выдаецца з красавіка 2003 года

www.bfk.by

У нумары:

- **Знаходкі: каменныя сякеры з в. Казімірава –** стар. 2
- **Гісторыя галіны: чыгунка ў Стоўбцах –** стар. 3
- **Ушанаванне: гімн нястомнаму вандроўніку М. Раманюку –** стар. 6

Развагамі пра ўшанаванне Станіслава Манюшкі дзеліцца Тадэуш Стружэцкі

Фота Наталі КУПРЭВІЧ

Ініцыятыва

Дзеля ўшанавання памяці Станіслава Манюшкі

5 мая 2019 г. грамадскасць адзначыць 200-годдзе знакамітага кампазітара і педагога, стваральніка беларускай нацыянальнай класічнай оперы Станіслава Манюшкі. З гэтай нагоды кіраўніцтва грамадскіх арганізацый «Беларускі камітэт ІКАМОС», «Беларускі фонд культуры» і «Беларуская капэла» сумесна з Дзяржаўным музеем тэатральнай і музычнай культуры ініцыявалі сустрэчу зацікаўленых, якая адбылася 22 студзеня ў зале музея.

Мэтай пасяджэння, у якім прынялі ўдзел кіраўнікі названых арганізацый, а таксама вядомыя гісторыкі, музыказнаўцы, турарганізатары, прадстаўнікі Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь, Мінскага абласнога ўпраўлення культуры, Чэрвенскага райвыканкама, музея С. Манюшкі і інш., было абмеркаванне прапановы грамадскіх арганізацый аб падрыхтоўцы сумеснага з дзяржаўнымі органамі кіравання плана мерапрыемстваў, якія патрэбна ажыццявіць да гэтай даты, пошук крыніцаў фінансавання. Выступоўцы аднадушныя ў тым, што імя сусветна вядомага земляка яшчэ недастаткова ўганаравана на радзіме. Помнікі кампазітару ўсталяваныя ў суседзях у Вільні, Варшаве, Катавіцэ, Лодзі. Летась у г. Чэрвені ўстаноўлены бюст кампазітара, Мінск рыхтуецца адкрыць скульптурную кампазіцыю на пл. Свабоды, прысвечаную С. Манюшцы і В. Дуніну-Марцінкевічу. На будынку гімназіі ёсць адпаведная мемарыяльная шыльда. Адсутнічаюць творы С. Манюшкі ў рэпертуарах беларускіх тэатраў, не гучаць яго вакальныя творы па радыё і ТБ, няма нотных зборнікаў, кніг пра яго і г.д. Таму працы непачаты край.

Дыскусія разгарнулася вельмі гарача і прапановаў было шмат. Сярод іх: аднавіць і музеефікаваць сядзібу Манюшкаў у Убелі (Чэрвеньскі раён); стварыць мясцовы фонд Манюшкі; прысвоіць яго імя тэатру оперы і балета, акадэміі музыкі; стварыць і ўсталяваць у Лошыцы на вуліцы яго імя мемарыяльную шыльду; арганізаваць узнаўленне і выданне творчай спадчыны; усебакова прапагандаваць яго асобу і творы праз выстаўкі, фільмы, кліпы, кнігі, CD-дыскі, сувеніры; фестывалю «Убельская ластаўка» надаць статус міжнароднага; правесці міжнародную канферэнцыю, прысвечаную музычнай спадчыне; увесці творы кампазітара ў практыку касцельнага набажэнства і шмат іншага.

Праект прапановаў грамадскасці будзе размешчаны на сайце Беларускага фонду культуры bfk.by і накіраваны для разгляду Міністэрству культуры Рэспублікі Беларусь.

Наш кар.

На тым тыдні

✓ 28 студзеня ў хостэле «Trinity/Traveler» (г. Мінск) адбылася прэс-канферэнцыя, прысвечаная выхаду CD «Kliatva vierpasci» гурта «Like a Gossamer». «Клятва вернасці» – міжнародны арт-праект, які з'явіўся на стыку трох відаў мастацтва: сучаснай авангарднай музыкі, графікі і літаратуры.

✓ 3 28 студзеня ў Музеі гісторыі тэатральнай і музычнай культуры працуе выстаўка «Творчая рыса – шматграннасць» Яўгена Чамадурава, на якой прадстаўлены ўнікальныя эскізы мастака, праграмы, афішы, яркія і прыгожыя касцюмы з фондаў музея і Нацыянальнага акадэмічнага Вялікага тэатра оперы і балета Рэспублікі Беларусь.

✓ 30 студзеня ў Дзяржаўным літаратурна-мемарыяльным музеі Якуба Коласа адбылася ўрачыстая цырымонія падвядзення вынікаў конкурсу навагодніх пасланняў Беларусі да Якуба Коласа «Гуляй, зіма, твая часіна!...». Конкурс праходзіў з 9 снежня 2013 года па 20 студзеня 2014-га. На адрас журы прыйшлі дзясяткі працаў школьнікаў са школ Мінска і Стаўбцоўшчыны. Дзеці выказвалі сардэчныя і шчырыя просьбы да дзядулі Якуба, дзяліліся марамі пра свае планы на будучае жыццё, апісвалі неверагодныя выпадкі і здарэнні. Дасланыя паштоўкі і малюнкi парадавалі арыгінальнасцю і дзіцячай непасрэднасцю. Творы дзяцей ацэньваліся па ўзроставых катэгорыях і па намінацыях «Лепшая паштоўка», «Лепшы малюнак» і «Лепшае пасланне» (катэгорыі «Казка», «Абразок», «Верш», «Нарыс»). Членамі журы сталі вядомыя мастакі, паэты, журналісты. Усе дасланыя творчыя працы будуць змешчаныя на выстаўцы. А «Краязнаўчая газета» прапануе лепшыя з іх апублікаваць на сваіх старонках.

Падрабязней чытайце на стар. 7.

✓ 31 студзеня ў Мінскай бібліятэцы № 1 імя Л. Талстога прайшло мерапрыемства «Каралішчавічы. Сустрэча праз гады...». Арганізатары – Дзяржаўны музей гісторыі беларускай літаратуры і паэтка Галіна Каржанеўская – вырашылі наладзіць сустрэчу выпускнікоў аднаго з рэспубліканскіх семінараў

пісьменнікаў, які раней штогод праводзіўся ў Доме творчасці «Каралішчавічы». У гэты раз ва ўтульнай зале бібліятэкі сабраліся «выпускнікі» семінара 1967 года.

Многія з сяброў Саюза пісьменнікаў БССР (так ён тады называўся) прайшлі праз рэспубліканскія семінары маладых і добра памятаюць Дом творчасці «Каралішчавічы», куды з'язджаліся з розных куткоў Беларусі. Колішнія «выпускнікі» даўно ўжо сталыя людзі. У іх шмат выдадзеных кніжак, грамадскае прызнанне, літаратурны вопыт. Яны самі ўжо вучаць маладых. І вось, больш чым праз сорок гадоў, яны сабраліся на сустрэчу. На жаль, не ўсе, бо многіх ужо няма сярод нас.

У праграме мерапрыемства былі выступленні паэтаў Генадзя Бураўкіна, Анатоля Вярцінскага, Васіля Жуковіча, Галіны Каржанеўскай, Ніны Шкляравай, Фелікса Баторына, Марыі Шаўчонак, літаратуразнаўцы Людмілы Карпавай, навуковых супрацоўнікаў Коласавага музея, маладых беларускіх бардаў.

✓ 31 студзеня ў Літаратурным музеі Максіма Багдановіча пачала працаваць мастацка-дакументальная выстаўка «Праглядзіце гэты томік...», прысвечаная 100-годдзю выхаду адзнака прыжыццёвага зборніка вершаў «Вянок» Максіма Багдановіча.

Тут дэманструюцца матэрыялы з фондаў Літаратурнага музея М. Багдановіча, што адлюстроўваюць гісторыю стварэння кнігі: фотаздымкі, рукапісы, дакументы паэта і супрацоўнікаў рэдакцыі газеты «Наша Ніва», якія аказвалі дапамогу ў выданні кнігі; пазнейшыя перавыданні «Вянка», зборнікі вершаў класіка ў перакладах на замежныя мовы. Упершыню прадстаўлены мастацкія працы Юрыя Хілько – ілюстрацыі, выкананыя спецыяльна для трохкніжнага выдання Беларускага фонду культуры, якое складалася з вершаў «Раманс», «Пагоня», «Слуцкія ткачыкі» на дзесяці мовах, і прысвечалася 120-годдзю з дня нараджэння паэта.

Зборнік «Вянок» не страціў сваёй актуальнасці і па сённяшні дзень, аб чым сведчыць велізарная ўвага да кнігі з боку беларускіх і замежных даследчыкаў-літаратуразнаўцаў, пісьменнікаў, мастакоў, музыкаў.

Нашы віншаванні

Да 85-годдзя А. П. Грыцкевіча

Шаноўны Анатоль Пятровіч!

Грамадскае аб'яднанне «Беларускі фонд культуры» і рэдкалегія «Краязнаўчай газеты» шчыра і сардэчна віншуюць Вас, люблага нам чалавека, сябра Рады Беларускага фонду культуры і рэдкалегіі «Краязнаўчай газеты», з 85-годдзем з дня нараджэння.

Зычым Вам, Анатоль Пятровіч, добрага здароўя, плённай працы на даследуемых Вами шляхах айчыннай гісторыі. Чакаем ад Вас новых кніг і спадзяемся на працяг тэмы «Славутыя імёны Бацькаўшчыны», якой Вы прысвяцілі ў БФК многа гадоў напружанай працы.

*Ад імя сяброў БФК і «Краязнаўчай газеты»
Уладзімір ГІЛЕП*

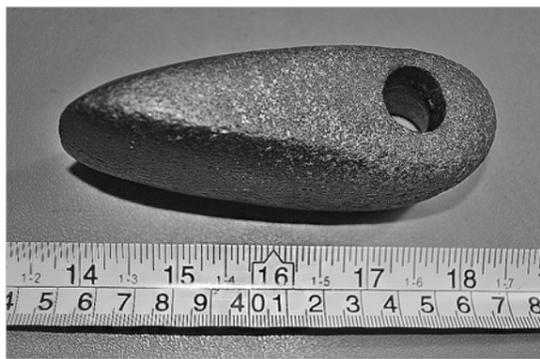
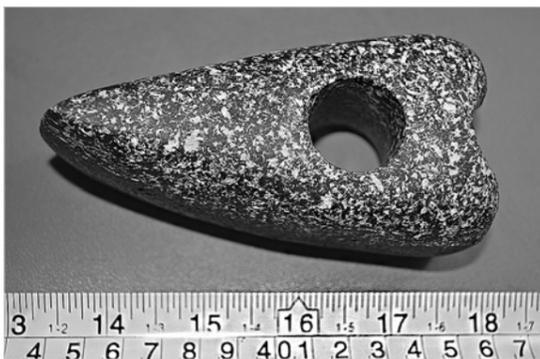
**Новыя знаходкі
каменных сякераў**

У 1998 годзе ў зборніку навуковых працаў «Старажытнасці Бабруйшчыны» быў змешчаны артыкул аўтара гэтых радкоў пра выпадковыя знаходкі каменных прыладаў з тэрыторыі сучаснага Асіповіцкага раёна. Збор інфармацыі пра знаходкі артэфектаў каменнага і бронзавага вякоў вёўся тады ў межах працы над кнігай «Памяць» Асіповіцкага раёна. На момант выдання зборніка «Старажытнасці Бабруйшчыны» былі сабраныя ўжо звесткі пра некалькі дзясяткаў каменных сякераў і іншых прадметаў, вырабленых з каменю і косці. Інфармацыя пра іх у выглядзе малюнкаў і апісанняў стала асновай артыкула ў навуковым выданні 1998 года.

Але ж збор звестак пра каменныя прылады

працягваўся і далей, пасля выдання кнігі «Памяць». На сённяшні дзень сабраная інфармацыя яшчэ пра некалькі дзясяткаў артэфектаў. Вось, напрыклад, апошнія знаходкі: баявыя каменныя сякеры, знойдзеныя на полі каля вёскі Казімірава ўвосень 2013 года настаўнікам геаграфіі І. Вікторчыкам з Каменіцкай школы. Увагу засяроджвае тое, што адна з сякераў першапачаткова была вялікай па памерах. Калі аднойчы з нейкай прычыны яна зламалася, то ўладальнік вырашыў не набываць новую, а зрабіў вынаходніцтва – прасвідраваў у камені другую адтуліну, і такім чынам адломак зноў стаў сякерай.

*Юрый
КЛЕВАНЕЦ*

Ф.СП-1

Міністэрства сувязі Рэспублікі Беларусь

АБАНЕМЕНТ на газету 63320
(індэкс выдання)

Краязнаўчая газета

Колькасць
камплектаў

на 20 — год па месяцах

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----	----	----

Куды

(паштовы індэкс)

(адрас)

Каму

(прозвішча, ініцыялы)

ДАСТАВАЧНАЯ

КАРТКА

на газету

63320
(індэкс выдання)

Краязнаўчая газета

Кошт	падпіскі	_____ руб.	Колькасць камплектаў
	пераад-расоўкі	_____ руб.	

на 20 — год па месяцах

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----	----	----

Куды

(паштовы індэкс)

(адрас)

Каму

(прозвішча, ініцыялы)

індэкс 63320

індэкс 633202

Індывідуальная падпіска —

Ведамасная падпіска —

... 499, 500, 501...

Шаноўны спадар Уладзімір!

Рада ГА «Таварыства беларускай мовы імя Францішка Скарыны» віншуе Вас і ўвесь калектыў «Краязнаўчай газеты» з выходам 500-га нумара.

Жадаем вам усім і надалей годна трымаць узятую вамі высокую планку па выданні вельмі важнай і карыснай газеты на роднай беларускай мове.

Здароўя, поспехаў і творчага натхнення.

З павагай,

Алег ТРУСАЎ, старшыня ТБМ

Глыбокапаважаны Уладзімір Аляксандравіч і ўсе вельмі шаноўныя супрацоўнікі «Краязнаўчай газеты»!

Сардэчна віншую з выходам 500-га нумара. Безумоўна, гэта значная падзея для нашай нацыянальна-культурнай супольнасці, найперш для беларускіх краязнаўцаў, гісторыкаў, літаратараў, бібліятэкараў. Вы робіце вялікую і патрэбную справу, рупліва працуеце дзеля зберажэння нашай памяці, захавання духоўных традыцыяў, папулярнасці ведаў пра родны край.

Зычу вам цудоўнага святочнага настрою, нягаснага аптымізму і працоўна-творчага імпэту на наступныя 100, 200 і... 500 нумароў.

З найлепшымі зычэннямі,

*Алесь БЕЛЬСКИ (Ветэх), прафесар,
лаўрэат Літаратурнай прэміі імя І. Мележа*

**Славутыя імёны ў гісторыі
дзяржавы**

Зараз у Прэзідэнцкай бібліятэцы Рэспублікі Беларусь экспануецца выстаўка «Славутыя імёны ў гісторыі дзяржавы», прысвечаная 130-гадоваму юбілею вядомага палітычнага, грамадскага і культурнага дзеяча, гісторыка, публіцыста, літаратурнага крытыка, лінгвіста, выдаўца Антона Луцкевіча, якому было наканавана жыць у пераломны час гісторыі краіны.

Публікацыі ў перыядычным друку, прыжыццёвыя выданні Антона Іванавіча, што прадстаўленыя на выстаўцы, раскрываюць яго шматгранную творчую асобу. Дзейсны ўклад зроблены ім у развіццё літаратуразнаўства. У працы «Галоўныя кірункі ў беларускай паэзіі», размешчанай у выданні «Гадавік Беларускага Навуковага Таварыства» (1933), аўтар робіць агляд паэзіі, акцэнтуючы ўвагу на напрамках яе развіцця, адзначае яркую і самабытную творчасць Яна Баршчэўскага, Францішка Багушэвіча, Янкі Купалы, Якуба Коласа і іншых. У паэзіі Максіма Багдановіча А. Луцкевіч вылучае меладычнасць, эстэтычную дасканаласць твораў, якія значна ўзбагацілі айчынную літаратуру новымі вершаванымі формамі. У сваіх даследаваннях аўтар падкрэслівае, што беларуская літаратура развіваецца ва агульнаеўрапейскім кантэксце, таму многія працэсы ў яе гісторыі з'яўляюцца заканамернымі і зразумелымі.

А. Луцкевіч друкаваў працы як пад уласным прозвішчам, так і пад псеўданімамі і крыпанімамі. У экспазіцыі прадстаўлены шэраг матэрыялаў, які гэта адлюстроўвае (адзін з вядомых псеўданімаў аўтара – Антон Навіна, гісторыя яго паходзіць ад радавога шляхецкага герба «Навіна»).

Асобным блокам у экспазіцыі вылучаныя выданні, дзе змешчаныя працы сучасных даследчыкаў па творчасці А. Луцкевіча. Сярод іх «Гісторыя беларускай літаратуры ХХ стагоддзя» (2001), «Выбраныя творы: праблемы культуры, літаратуры і мастацтва» (2006), дзе пад адной вокладкай сабраны матэрыялы з яго творчай спадчыны і інш. Зразумела, што дзейнасць таленавітага творцы цікавіць розныя пакаленні. І сёння яна вывучаецца і даследуецца, што спрыяе больш поўнаму асэнсаванню царністага жыццёвага шляху і яркага творчага лёсу гэтага выбітнага беларуса.

*Святлана ПАЎЛАВІЦКАЯ,
галоўны бібліятэкар аддзела
старадрукаваных і рэдкіх выданняў*

Чыгунка ў Стоўбцах

16 жніўня (28) 1870 года ў Стоўбцах з асаблівай урачыстасцю адзначалі абвяшчэнне закладкі вакзала і іншых чыгуначных пабудоваў. Пасля богаслужэння ў абедзвюх цэрквах (Св. Ганны і Св. Марыі Магдаліны) шэсце падышло праз зробленую з зеленай арка да прыгожа аздобленай палаткі. Сустрэкаў шэсце кіраўнік будаўнічага ўчастка вайсковы інжынер Балыц, а таксама ганаровыя госці.

Урачыстасць пачалася прамовай Івана Янушэўскага аб важнасці «Московско-Смоленскаго-Брестскаго пути в деле объединения западного края на началах православия и русской народности с Центральной Россией и с Москвою в особенности». Затым была зробленая закладка вакзала, акропленыя святой вадою мураваныя фундаменты ўсіх будынкаў і, нарэшце, адслужаны малебен з «провозглашением многолетия Государю Императору, Государыне Императрице, Наследнику Царевичу, Великому князю Николаю Александровичу и всему Царству Дому».

Пасля набажэнства на прывакзальнай плошчы быў арганізаваны пачастунак для рабочых і народа. А ганаровыя госці запрошаныя ў кантору будаўнікоў, дзе іх чакаў багаты абед.

Праз два тыдні пасля закладкі вакзала ў Стоўбцах адбылася другая ўрачыстасць — закладка вялікага жалезнага моста праз Нёман.

У апошнія гады чыгуначныя станцыі змяніліся, сталі дагледжанымі, шмат якія будынкі вакзалаў абнавілі (шматлікія чыгуначныя станцыі і вакзалы, размешчаныя на іх, маюць больш чым 100-гадовую гісторыю).

3 гісторыі

Калісьці чыгуначная станцыя Негарэлае даволі часта згадалася ў друку і была нанесеная на ўсе геаграфічныя карты свегу. Менавіта праз яе праходзіў кур'ерскі цягнік «Негарэлае — Уладзіслаўск», а таксама праходзіў міжнародны экспрэс «Маньчжурія — Стоўбцы». Станцыя

«Негарэлае» была канчатковым пунктам заходнеўрапейскага маршруту экспрэса «Парыж — Негарэлае».

Міжнародныя маршруты былі перасадкавымі. Двухпутныя памежныя перагоны мелі дзве каляіны: расійскую і ўрапейскую. Польскія цягнікі ў накірунку на ўсход праходзілі праз мяжу да Негарэлага, назад вярталіся парожнімі, савецкія (з пасажырамі і грузамі) ішлі ў заходнім накірунку да польскай станцыі Стоўбцы і таксама парожнімі вярталіся назад.

На савецкім баку пасажыраў прымаў цягнік «Негарэлае — Уладзіслаўск». У адваротным накірунку перасадка адбывалася на польскай станцыі Стоўбцы, куды таксама прыходзіў экспрэс «Маньчжурія — Стоўбцы». Дзякуючы перасадцы на гэтай станцыі пабывала шмат вядомых людзей: Маякоўскі, Ільф і Пятроў, іншыя.

У апоўдні Ільфа і Пятрова расказваецца пра дзве станцыі:

«...поезд "Париж — Негорелое" вышел с польской станции Столбцы и двинулся к советской границе. На полустанке Колосово он на минуту задержался. Ещё на ходу стали соскакивать польские жандармы в щеголоватых шубах с серо-собачьими воротниками. Поезд очень медленно прошёл ещё несколько метров. Тоня с замираньем сердца стала противиться стеклу и увидела во мраке зимнего вечера деревянную вышку, на которой стоял красноармеец в длинном сторожевом тулупе и шлеме. На минуту его осветили огни поезда, блиснул ствол винтовки, и вышка медленно поехала назад. Часового заваливало снегом, но он не отряхивался, неподвижный, суровый и величественный, как памятник».

А Уладзімір Маякоўскі ў 1927 годзе ў артыкуле «Наружность Варшавы» піша: «Здание станции Столбцы, и чистое видом, и белое цветом, сразу дало и Европу, и Польшу. Вот это забота, вот это стройка!»

Но сейчас же за Столбцами пошла опять рухлядина — длинные-длинные перегоны без жилья и крестьян и косые хаты. Столбцы. Пограничный пункт. То, что называется "шикарное" здание! Белое, как будто с золотом. Как отличается эта станция от наших грязных станций! Думаю: если так пойдёт и дальше — Польша действительно разбогатеет и расправилась...». І далей: «Редкие железнодорожные станции на линии Берлин — Столбцы малолюдны, а поезда пусты. В простейшем поезде из Варшавы в Негорелое на девять вагонов ехало человек семь. Рядом с нашим вагоном тащился один совершенно пустой мягкий, один совершенно пустой жёсткий и рядом — жёсткий вагон всего с одним пассажиром.

Чыгуначная станцыя (1934 г.)

ях казённых железных дорог, считая в том числе мастеровых и постоянных рабочих, а равно каждый член семейства этих служащих (мать, жена и дети служащего) за исключением детей моложе 10 лет и няни при малолетних де-

должностей), мастеровые и постоянные рабочие, а равно члены семейств перечисленных лиц, следуя по казённым железным дорогам, как по бесплатным билетам, так и по разрешительным запискам, телеграммам или по врачебным бюллетеням (параграф 15 и 23 Правило о бесплатном проезде) обязаны предъявлять (за исключением случаев, перечисленных в параграфе №5) указанные выше удостоверения своей личности (параграф №1) лицам, контролирующим билеты в поездах одновременно с предъявлением билетов или разрешительных документов. Представление же удостоверения личности без билета или разрешительного документа не даёт владельцу никакого права на совершение бесплатного проезда.

§ 4.

В случае предъявления едущим по бесплатному билету служащим, или членам его семьи, одного только билета, или разрешительного документа без удостоверения личности — бесплатный билет и разрешительный документ признаются недействительными и отбираются от едущих, а сами едущие должны быть рассматриваемы, как безбилетные пассажиры, и с ними поступает порядком, указанным в параграфе № 10 Правил бесплатного по железным дорогам проезда железнодорожных служащих.

Примечание:

Никакие поправки, приписки и подчистки на удостоверениях личности не допускаются. Удостоверения, написанные с отступлениями от этого правила, считаются недействительными.

Клуб чыгуначнікаў

Насупраць дэпо станцыі Стоўбцы ў мінулым стагоддзі размяшчаўся клуб чыгуначнікаў. Памяшканне было драўлянае, а ў яго канцэртнай зале часта дэманстраваліся кінафільмы, праводзіліся розныя культурныя мерапрыемствы. Нярэдка тут выступалі і славутасці польскай эстрады. Клуб карыстаўся вялікай папулярнасцю не толькі ў чыгуначнікаў, але і ў мясцовых жыхароў. Будынак згарэў пад час Другой сусветнай вайны.

Святлана АДАМОВІЧ

Будаўніцтва чыгункі ў Стоўбцах

Правда, это — уже подвезжая к польско-советской государственной границе (к Столбцам, Колосову, Негорелому): вероятно, это редкость, но даже и для редкости пассажиров всё-таки мало».

Извлечение из положения об удостоверении личности, которые выдавались членам семей железнодорожников

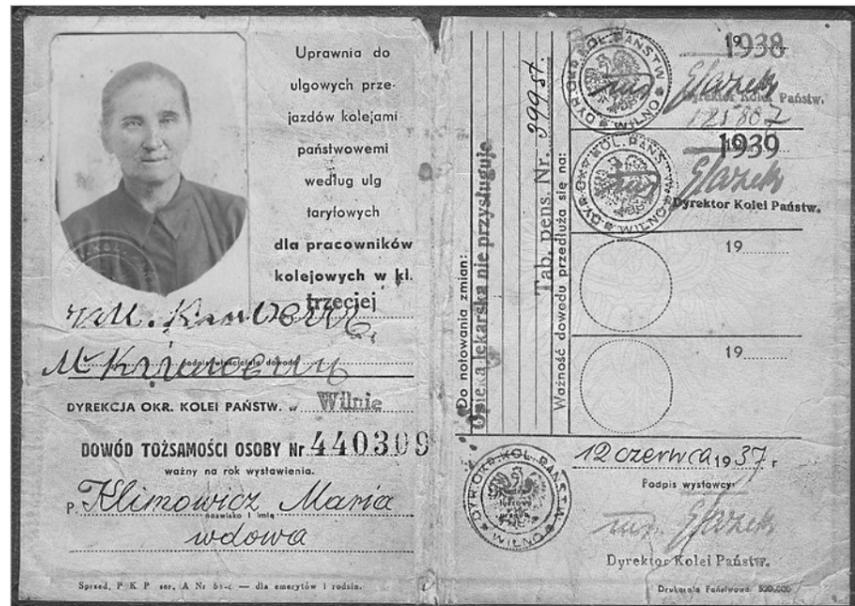
§ 1.

Каждый служащий в местных Управлениях и на линии,

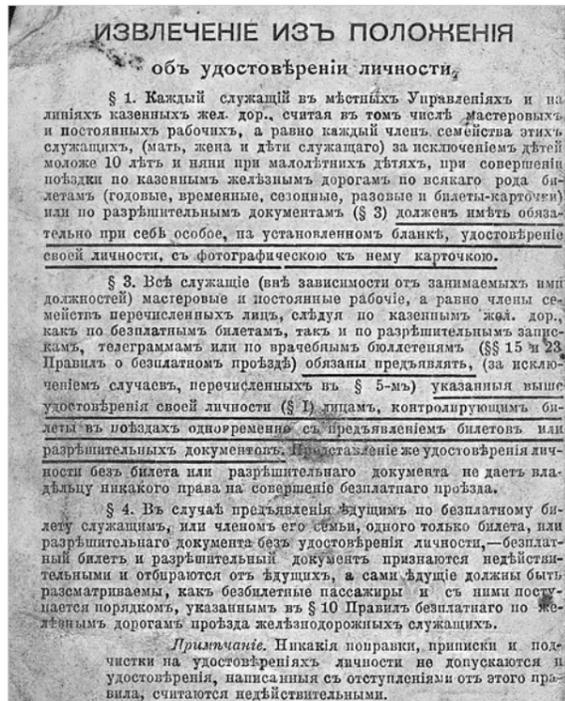
при совершении поездки по казённым железным дорогам по всякого рода билетам (годовые, временные, сезонные, разовые и билеты-карточки) или по разрешительным документам должен иметь при себе особое, на установленном бланке, удостоверение своей личности, с фотографическою к нему карточкою.

§ 3.

Все служащие (вне зависимости от занимаемых ими

Пасведчанне М. Клімковіч

Беларускія бежанцы Першай сусветнай Вайны

(На прыкладзе жыхароў
вёскі Кайшоўка Карэліцкага раёна)

(Працяг. Пачатак у № 4)

Гаворачы аб полавим, сацыяльным і канфесійным складзе беларускіх бежанцаў, можна зрабіць выснову, што ўцекачы-беларусы былі часткай насельніцтва Віленскай, Гродзенскай, Мінскай, Віцебскай і некаторых паветаў Ковенскай губерняў. Асноўную масу бежанцаў складалі працаздольныя сяляне ад 21 да 45 гадоў (пераважна мужчыны). У 1916 г. больш за 80 % бежанцаў з'яўляліся сялянамі, але на момант правядзення рэгістрацыі бежанцаў у 1918 г. толькі 23,6 % паказалі асноўным родам заняткаў хлебабарства, а асноўную катэгорыю пачалі складаць чорнарабочыя. Пры параўнальна невялікай колькасці інтэлігентаў сярод бежанцаў-беларусаў больш за 60 % ад іх агульнай колькасці былі пісьменнымі.

У Нацыянальным архіве Рэспублікі Беларусь захоўваюцца шматлікія папкі з дакументамі бежанцаў. У іх можна сустрэць пашпарты, даведкі валасцей аб складзе сям'і, прызыўныя воінскія дакументы, акты і вопісы маёмасці, якая пакідалася пры эвакуацыі, метрычныя выпіскі аб нараджэнні або шлюбе, дакументы аб заканчэнні навучальных устаноў, кніжкі бежанца, працяжныя дакументы, розныя даведкі з працы і ў месцах новага месца жыхарства, пасведчанні аб лядцы да выканання воінскай павіннасці, службовыя кніжкі чырвонаармейца, запісныя кніжкі вайскоўца, рэгістрацыйныя карткі бежанца, пашпартныя кніжкі, нават праязныя квіткі на цягнікі і многае іншае.

Ніжэй прывяду некалькі дакументаў, што адлюстроўваюць эвакуацыю насельніцтва з прыфрантавых раёнаў Брэсцка-Мінскага напрамку ў 1915 г. і вяртанне на радзіму ў пачатку 1920-х гг. бежанцаў адной вёскі (Кайшоўка, у той час Навагрудскага павета Мінскай губерні), гісторыя якой напісаная аўтарам.

Его Превосходительству
Г. Минскому Губернатору
Новогрудского уездного
исправника
15 октября 1915 г.

Рапорт

Доношу Вашему Превосходительству, что 10 октября 1915 г. на ст. Замирье (цяпер ст. Гарадзья Нясвіжскага раёна. – М.Г.) прыбыл санитарно-питательный отряд Красного Креста Ея Императорского Величества Государыни Императрицы Марии Фёдоровны, а в местечке Мир открыто 2 пункта, из них питательный –

Татьянинского Комитета, а другой, врачебно-питательный – Морозовской организации Красного Креста Саратовского отделения.

Уездный исправник
подпись

Самко Агаф'я Васільеўна (бабуля аўтара), на правую руку яе старэйшая дачка Ганна (маці) і малодшая дачка Паліна ў час знаходжання ў Царыцынскай губерні ў бежанстве

Рапорт

Доношу Вашему Превосходительству, что сего октября в местечко Мир прибыл и открывает свои действия врачебно-питательный пункт «Северпомощи».

Уездный исправник
подпись

15 октября 1915 г. Мир

Его Превосходительству г-ну Минскому Губернатору Имею честь сообщить Вашему Превосходительству, что 14 октября с Мирского питательного пункта Комитета Великой Княгини Татьяны Николаевны отправлены в г. Игумен 10 партий беженцев в числе 623 душ на 104 подводах при 136 лошадах. Сухой паёк получили 502 души, другие находятся в пути.

Предводитель дворянства
Новогрудского уезда
Барсуков

У становішчы напружанасці на фронце, звязанай з няўдачамі і пакіданнем ворагу самых багатых і густанаселеных губерняў, не лёгка было забяспечыць парадак і хоць бы мінімальныя ўмовы для тых, каго эвакуявалі. Пра гэта сведчаць пастаўленыя в.а. Холмскага віцэ-губернатора М. Цярэніным задачы падпарадкаваным яму воінскім падраздзяленням з 26 верасня па 4 кастрычніка 1915 г.: затрымлі-

ваць усіх бадзяжных ніжніх чыноў у тыле, правяршыць, ці не жывуць сем'і афіцэраў і чыноўнікаў у раёне дзеяння арміі, выселіць усіх бежанцаў з лясоў і накіраваць іх на Нясвіж і Слуцк, непрыбранае загінулае быдла на палях і ў лясах неадкладна прыбраць, прыцягваючы мясцовыя грамадзянскія ўлады, вызначыць: колькасць двароў і жыхароў у паселішчах, колькасць карэнных жыхароў, бежанцаў, колькасць коней і быдла, колькасць прадуктаў харчавання; абавязаць мясцовыя ўлады затрымліваць і выдаваць ніжніх чыноў, якія хаваюцца сярод жыхароў і бежанцаў, папярэдзіць насельніцтва аб эканомным выкарыстанні фуражу і харчавання, прыступіць сялянам да ўборкі ўраджаю з палёў, абавязаць жыхароў і службовых асобаў захоўваць санітарную ў населеных пунктах, загінулае быдла неадкладна закопваць на глыбіню не менш 3-х аршынаў, абавязаць старастаў і іншых службовых асобаў знойдзеную зброю, патроны і іншыя казённыя рэчы дастаўляць камендантам, падазроныя асобаў, якія распаўсюджваюць ілжывыя чуткі, затрымліваць, мясцовым службовым асобам рамантаваць масты і дарогі ў іх раёне.

Даведка. Кайшоўскія і суседніх вёсак сяляне таксама прайшлі ўсе жахі бежанства. Многія прапалі без вестак, намерлі ад хваробаў. Не вярнуліся дадому мае дзед і бабка на матчынай лініі – Іван Іванавіч Самко, Агафія Васільеўна і родная сястра маёй мамы – Паліна. Яны апынуліся на поўдні Расіі ў Царыцынскай губерні. Як успамінала маці, жылося ім добра, дзеці вучыліся ў школе, дарослыя працавалі, тутэйшыя казакі рабілі ўсё, каб людзі не адчувалі асаблівых цяжкасцяў.

Шмат хто з маіх землякоў знаходзіліся ў Смалевічах, у Ігуменскім, Рэчыцкім, Слуцкім, Бабруйскім і іншых паветах Мінскай губерні, у многіх губернях Расіі. Сям'я дзед Мацея апынулася ў Бабруйску. Як распавядаў мне бацька, ён працаваў пры шпіталі, дапамагаў параненым і медыцынскаму персаналу шпіталя.

Мікалай ПЛАДКІ

(Працяг будзе)

Дзе варта пабываць

Фатаграфіі збліжаюць мінулае і сучаснасць

4 лютага ў Нацыянальным гістарычным музеі Рэспублікі Беларусь адкрылася ўнікальная фотавыстаўка «Беларусь у Першай сусветнай вайне», прысвечаная трагічнай гісторыі Беларусі ў пачатку XX стагоддзя.

У чатырох раздзелах экспазіцыі паказаны лёсы простых людзей, а дакладныя копіі фотасведчанняў той эпохі адлюстроўваюць мірны і ваенны час, жыццё гарадоў і вёсак, раскрываюць планы стварэння новага тэрытарыяльнага аб'яднання «Ober Ost», ілюструюць выпрабаванні бежанцаў, якіх вайна вымусіла пакінуць свае дамы. Фатаграфіі распавядаюць і аб цяжкім пасляваенным часе, у якім, аднак, зіхаціць агенчык надзеі на светлую будучыню.

Фотаздымкі прадстаўленыя ў высокатэхналагічнай экспазіцыі, а значыць, гэта тыя сведчанні, што праз стагоддзі застаюцца хіба не адзінымі пэўнымі крыніцамі, якія даносяць сваю праўду. Яны пераносяць гледача праз час і прастору, збліжаючы мінулае і сучаснасць.

На выставі прадстаўленыя фатаграфіі з фондаў розных музеяў: Нацыянальнага гістарычнага музея Рэспублікі Беларусь, Гродзенскага дзяржаўнага гісторыка-археалагічнага музея, Лідскага гісторыка-мастацкага музея, Кобрынскага ваенна-гістарычнага музея імя А.В. Суворова, Слонімскага раённага краязнаўчага музея імя І.І. Стаброўскага; а таксама са збораў прыватных калекцыянераў Уладзіміра Багданава і Уладзіміра Ліхадзедава.

Паводле
інфармацыі арганізатараў

Напамін пра Першую сусветную

Напрыканцы студзеня ў Цэнтральнай навуковай бібліятэцы імя Якуба Коласа НАН Беларусі адбылася прэзентацыя выдання «Беларусь в годы Первой мировой войны» (2013 г.) кандыдата гістарычных навук, старшага навуковага супрацоўніка Цэнтра даследаванняў беларускай культуры, мовы і літаратуры НАН Беларусі Вялянціны Бялявінай. Праца адлюстроўвае падзеі Першай сусветнай вайны і побыт насельніцтва на тэрыторыі Беларусі. Адметнаю рысай выдання з'яўляецца вялікая колькасць найцікавейшых дакументальных фотаздымкаў таго часу.

Да імпрэзы падрыхтаваная выстаўка «Вялікая забытая вайна», на якой прадстаўленыя выданні 1914–2013 гг.: успаміны сучаснікаў і сведкаў вайны, справядочная дакументацыя, публікацыі ў перыядычным друку, даследаванні айчынных і замежных навукоўцаў. Вялікую цікавасць уяўляюць дакументы, выдадзеныя пад час вайны, якія належалі да розных дзяржаваў і грамадска-палітычных лагераў. Сярод старэйшых крыніцзнаўчых дакументаў – брашура «Устав Белорусского Общества по оказанию помощи пострадавшим от войны» (1915 г.), перыёдыка 1914–1918 гг.: газеты «Наша Ніва», «Гоман», «Belarus», часопісы «Вестник могилёвского земства», «Минские Епархиальные ведомости» і іншыя. Таксама ў экспазіцыі – апавяданне выдатнага дзеяча беларускай культуры Максіма Гарэцкага «На імперыялістычнай вайне» (1926 г.), напісанае на аснове дзённікавых запісаў і натак, якія вёў пісьменнік у кароткіх перапынках паміж баямі.

Дапаўняюць кніжную экспазіцыю копіі фотаздымкаў часоў Першай сусветнай вайны, зробленыя яе ўдзельнікамі. Сярод іх фота з франтавога альбома «Памятки войны 1914–1917 гг.» беларускага паэта, празаіка, этнографа, мастака Уладзіслава Паўлюкоўскага, які пад час вайны служыў у расійскім войску ў чыне прапаршчыка. Арыгіналы яго фотаздымкаў, створаных на тэрыторыі Беларусі, захоўваюцца ў аддзеле рэдкіх кніг і рукапісаў ЦНБ НАН Беларусі.

Паводле
інфармацыі арганізатараў

Нашы віншаванні

Паважанага Леаніда Міхайлавіча Лыча віншваем з 85-годдзем з дня нараджэння. Жадаем аднаму са старэйшых барацьбітоў за нацыянальнае адраджэнне моцнага здароўя, поспехаў у працы – станоўчых вынікаў у краязнаўчых даследаваннях, увасаблення на практыцы асабістых намаганняў па вяртанні нацыянальнай культурнай самасвядомасці ў душу і цела беларускага грамадства.

Рэдакалегія «Краязнаўчай газеты»

Краязнаўству – дасканалую структуру кіравання

Краязнаўства, нягледзячы на паўсюднае затуханне нацыянальна-культурнага руху, паглыбленне асіміляцыйных працэсаў, з якімі ўлады, грамадства не вядуць нават сімвалічнай барацьбы, дзякаваць богу, не губляе сваёй прыцягальнай сілы, знаходзіць падтрымку ў многіх не-

адарваных ад роднага гунту людзей, неацэнная заслуга ў чым рэдакцыі «Краязнаўчай газеты». На яе старонках шырока асвятляецца пазітыўны вопыт краязнаўчых арганізацый, прычым аўтарамі такіх матэрыялаў найчасцей за ўсё з'яўляюцца самі краязнаўцы.

асабліва сярод моладзі. Па-другое, у развіцці краязнаўства не могуць не быць зацікаўленымі самі ўлады, бо ім адным, без апоры на нацыянальна-патрыятычныя сілы – а краязнаўцы ж мо ў самай высокай ступені адпавядаюць такім якасцям – не ўдасца спыніць нечуваную для ўсіх папярэдніх часоў культурнамоўную асіміляцыю беларускага народа. А гэта ўсяго толькі пачатак сусветнай гла-

вядомым пісьменнікам. Многія белыя плямы з гісторыі роднай мясцовасці зніклі дзякуючы плённым краязнаўчым пошукам Іераніма Філіповіча (Магілёў), Рыгора Родчанкі (Слуцк), Уладзіміра Кісялёва (Мінск), Сяргея Чыгрына (Слонім), Алеся Зайкі (загадчык школьнага этнаграфічнага музея з Івацэвічаў) і інш.

З гісторыі добра вядома, што калі на долю таго ці іншага народа выпадалі вялікія выпрабаванні, яму на дапамогу прыходзілі валанцёры. Відаць, без іх не абысціся і сучаснаму краязнаўству. Краіна ў цэлым многа выйграла б, калі з пяці краязнаўцаў хоць адзін быў бы сапраўдным валанцёрам у нашым нялёгкім, не заўсёды з афіцыйнага погляду патрэбным змаганні за адраджэнне гістарычнай памяці народа, за вяртанне беларускай мовы на толькі для яе адзіны дзяржаўны п'едэстал, за ператварэнне тапаніміі ў сапраўдную нацыянальную каштоўнасць, непаўторную, адрозную ад тых, што маюцца ў нашых суседзяў. Толькі пры такім пэраважлівым стаўленні беларусаў да свайго роднага, нацыянальнага адпадзе, назаўжды знікне цалкам рэальнае на сёння растварэнне іх у чужой культурна-моўнай стыхіі. Гэта небяспечная з'ява не можа не хваляваць усё беларускае грамадства, перадусім высокага рангу палітыкаў, элітарныя колы інтэлігенцыі. Пэўныя прыкметы такой занепакоенасці назіраюцца. Радуе, што плённую, надзвычай карысную працу краязнаўцаў не абыходзяць сваёй увагай, стараюцца ўсяляк дапамагчы ў шэрагу раёнаў краіны. Шкада толькі, што не ўсе яны як след забяспечаныя фінансавымі сродкамі. Зразумела, наша небагатая краіна не павінна пускаць грошы на вецер, але калі краязнавец падрыхтаваў да выдання цікавы матэрыял, шкадаваць іх на гэтую мэту ніяк нельга, бо яны шматкроць акупяцца. Датычыць гэта і «Краязнаўчай газеты» (выходзіць з 2003 г.), якую мінаюць дзяржаўныя датачны, у выніку чаго яна параўнальна дарагая па цане і не можа пахваліцца вялікім тыражом. Па гэтай важнай прычыне цікавыя, змястоўныя матэрыялы газеты застаюцца неадступнымі для многіх. На добры лад яна павінна паступаць ва ўсе бібліятэкі, нават школьныя ці створаныя на прадпрыемствах, ва ўстановах.

балізацыі, якая не шкадуе, нівеліруе народы, што не ўмеюць, не жадаюць ці не ў стане абараніць сваю этнакультурную самабытнасць. Хтосьці можа патлумачыць, што сёння такой патрэбы ў масавасці краязнаўчага руху, як гэта было ў 1920-я гады з-за слабай дасведчанасці людзей у пытаннях сваёй айчынай гісторыі, вырашальнай ролі нацыянальнай культуры ў прадухіленні асіміляцыі. Хто так думае, той страшэнна памыляецца. Беларусы ўсё яшчэ стаяць толькі на першай прыступцы, каля падножжа піраміды ведаў пра сваё мінулае. Дасканала разабрацца ва ўсім гэтым у многім могуць дапамагчы краязнаўцы, бо ніхто лепш за іх не дасведчаныя ў

У развіцці краязнаўства не могуць не быць зацікаўленымі самі ўлады, бо ім адным, без апоры на нацыянальна-патрыятычныя сілы – а краязнаўцы ж мо ў самай высокай ступені адпавядаюць такім якасцям – не ўдасца спыніць нечуваную для ўсіх папярэдніх часоў культурнамоўную асіміляцыю беларускага народа

пытаннях мінулага той ці іншай канкрэтнай мясцовасці як складовай часткі ўсёй беларускай зямлі. Пацвердзіць сказанае не ўяўляе ніякай складанасці, бо ў шэрагах сучасных краязнаўцаў дзясяткі асобаў, што вядуць свае даследаванні на ўзроўні прафесійных гісторыкаў, па мастацкім адлюстраванні любых, нават самых складаных падзей ніколі не ўступаюць

Спыніўся на «Краязнаўчай газеце» зусім не выпадкова. У 2013 годзе споўнілася 90 гадоў ад часу нараджэння ў БССР Цэнтральнага бюро краязнаўства. Гэтую безперабышваную гістарычную падзею абавязкова трэба адзначаць стварэннем Беларускага краязнаўчага таварыства. Ідэю такога таварыства неабходна давесці да як мага больш шырокага кола людзей і прыводзіць яе ў практыку ў апоры на ўладныя структуры. У наш час, калі так страшна здэфармавана нацыянальная самасвядомасць беларусаў, калі іх нацыянальна-культурнае жыццё не дапасоўваецца да назвы дзяржавы, калі сацыяльная роля мовы яе карэннага насельніцтва зведзена да нулявой адзнакі, калі народ анямее у роднай мове, нам, як кісларод, патрэбна Беларускае краязнаўчае таварыства.

Леанід Лыча, прафесар

(Паводле брашуры «Краязнаўства ў кантэксце сучаснага нацыянальна-культурнага жыцця Беларусі»; Мінск, 2013)

Жыццё, як вядома, не стаіць на месцы, і тое, што нас сёння задалавае, заўтра ўжо можа не адыгрываць такой ролі. Ад гэтага не застрахаваны краязнаўчы рух, таму трэба ўсяк узабагачаць яго змест, дасканаліць структуру, шукаць больш эфектыўныя формы кіравання. Не больш як толькі прыемнай размовай застаецца краязнаўства, калі яно не будзе абапірацца на трывалы матэрыяльна-фінансавы грунт, не будзе мець надзейнага прафесійнага ідэалагічнага забеспячэння. Зрабіць гэта рэальнасцю можна толькі ў апоры на дзяржаўную падтрымку. Залішнюю эканомію праяўляць тут ніяк не выпадае. Спаўна вернутая народу гістарычная памяць як найважнейшы фактар здаровай нацыянальнай свядомасці кампенсуе ўсе звязаныя з гэтым выдаткі. Узброеныя да статковымі ведамі пра сваё мінулае людзі ў дзясяткі разоў мацней будучы любіць Бацькаўшчыну, шанаваць, абараняць ад любых замаху на яе дзяржаўны суверэнітэт. Адпадзе ўсякая патрэба агітаваць бацькоў за пасылку сваіх дзяцей у школы з роднай мовай навучання. Цывілізаваным народам і раней, і зараз падобная агітацыя ўспрымаецца за вялікую абразу, бо яны выдатна разумеюць, што выкарыстанне ў дадзеных мэтах якой-небудзь іншай мовы – гэта магістральны шлях у асіміляцыйную багню, гэта канчатковае спыненне свайго зямнога існавання ў якасці самабытнага этнасу. На такіх скон са спакойнай душой можа пагадзіцца толькі народ са страчанай гістарычнай памяццю, адарваны ад сваіх нацыянальна-культурных традыцый. Скажаць, што ў сучасных беларусаў тут не існуе аніякіх праблемаў, могуць толькі самыя недасведчаныя ў такіх пытаннях людзі ці тыя, каго зусім не хвалюе, што чакае іх наперадзе ў выпадку гістарычнага бяспамяцтва, глыбіннай дэфармацыі нацыянальнай самасвядомасці народа.

На мой погляд, цэнтральны орган па краязнаўстве мэтазгодна зрабіць пры Інстытуце гісторыі НАН Беларусі, што толькі павысіць яго аўтарытэт сярод грамадскасці

рыі НАН Беларусі, што толькі павысіць яго аўтарытэт сярод грамадскасці. Не будзем забывацца, што менавіта ў гэтым навуковым калектыве сканцэнтраваныя ў дастатковай колькасці самыя высокакваліфікаваныя, эрудзіраваныя кадры гісторыкаў краіны.

адукаванай і мізэрнай па колькасці інтэлігенцыі. Ну ці ж не сорамна нам сёння за сваю безыніцыятыўнасць?

Проста не паддаецца тлумачэнню адсутнасць у нас такой ва ўсе часы патрэбнай грамадскай арганізацыі, як Беларускае краязнаўчае таварыства. Ужо былі дзве, здавалася б, сур'ёзныя спробы заснаваць яго, а справа не зрушылася з месца. Асабліва добра запомнілася аўтару гэтых радкоў першая з такіх. Канферэнц-залу мінскага Дома літаратара 27 снежня 1989 года шчыльна запоўнілі тыя, хто жадаў прысвяціць сябе актыўнаму служэнню краязнаўчай справе ў самы пік беларускага нацыянальна-культурнага адраджэння. Узначалі яго выдатны гісторык, археолаг, краязнавец, шчыра адданы роднаму краю Генадзь Кахановіч. Вось толькі хісткае здароўе, ранняя смерць (15 студзеня 1994 г.) не дазволілі яму штосьці адметнае зрабіць дзеля актывізацыі краязнаўчай дзейнасці ў краіне. Што датычыцца другой спробы стварыць такое таварыства ў сакавіку 2005 года, дык арганізатары яго так і не зрушылі развязанне дадзенай праблемы з нулявога цыкла, прычому чаму трэба шукаць і ў абыякавасці да гэтай важнай справы ўладных структур. Выходзіць, што суверэнная Рэспубліка Беларусь са сваёй высокаэрудзіраванай інтэлігенцыяй не ў стане зрабіць таго, што ўдалося ў 1923 годзе (пры Інстытуце беларускай культуры пачало дзейнічаць Цэнтральнае бюро краязнаўства) моцна залежнай ад Маскоўскага Крамля БССР з яе мала-

дзяржаўнай палітыкі беларусізацыі, ён быў вельмі папулярным. У ім, не ў прыклад практыцы сённяшняга дня, удзельнічала сапраўдная краса інтэлігенцыі: пісьменнікі Змітрок Бядуля, Якуб Колас, Максім Гарэцкі, Кандрат Крапіва, гісторыкі – Усевалад Ігнатоўскі, Уладзімір Пічэта (узначальваў краязнаўчае таварыства Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта), Дзмітрый Даўгяла, Васіль Дружыц, Даніла Васілеўскі, Мікалай Улашчык, этнографы Мікалай Каспяровіч, Аляксандр Шлюбскі, мастацтвазнавец Мікалай Шчакаціхін, літаратуразнавец Іван Замоцін, навуковец і журналіст Сяргей Сандракоў і інш. Дзейнасць краязнаўчых арганізацый не абыходзілі сваёй увагай мясцовыя органы ўлады. Цяпер такога не могуць уявіць сабе нават самыя вялікія аптымісты.

Не проста паверыць і ў тае, што ў 1930 годзе ў БССР мелася больш за 330 краязнаўчых арганізацый, дадзейнасці якіх было далучана 8,8 тыс. чалавек. Вось гэта сіла! Калі б мы сёння валодалі такім краязнаўчым патэнцыялам, многія самыя надзённыя пытанні нацыянальна-культурнага жыцця не мелі б такой вастрэні. Сказанае ў першую чаргу датычыла б і лёсу беларускай мовы, актыўным носьбітам якой не можа не быць сапраўдны краязнавец. Выхад сучаснага краязнаўства на ўзровень 1930 года не лічу зусім нерэальнай з'явай. Папершае, у нас хапае для гэтага і адукаваных, і бясконца ўлюбёных у свой край людзей,

папытаннях мінулага той ці іншай канкрэтнай мясцовасці як складовай часткі ўсёй беларускай зямлі. Пацвердзіць сказанае не ўяўляе ніякай складанасці, бо ў шэрагах сучасных краязнаўцаў дзясяткі асобаў, што вядуць свае даследаванні на ўзроўні прафесійных гісторыкаў, па мастацкім адлюстраванні любых, нават самых складаных падзей ніколі не ўступаюць

І зноў сустрэча

На гэты раз госцем музея «Вілейшчына літаратурная» быў Валерый Бурэнь. Цікавы чалавек і суразмоўца, ён таленавіта валодае ўвагай слухачоў. У свой час скончыў географічны факультэт Белдзяржуніверсітэта, настаўнічаў, пасля працаваў у бюро падарожжаў і экскурсіяў, што садзейнічала глыбокаму вывучэнню роднай Беларусі, а таксама блізкага і далёкага замежжа. Мяне ўразіла, што калі пад час экскурсіі па Заходняй Еўропе, прывесчанай азнаямленню з мясцінамі прабывання і жыцця Міхала Клеафаса Агінскага, Валерый Васільевіч пра кожную мог распавесці падрабязна і

займальна. На прыёме ў пасла Беларусі ў Францыі, дзе ішла размова аб ажыццяўленні праекта, прысвечанага 250-годдзю з дня нараджэння М.К. Агінскага, ён казаў пра ўзбагачэнне праекта «Беларусы ў Парыжы». Каб зрабіць госцю музея прыемнае і нагадаць пра падарожжа, мы і падрыхтавалі фотавыстаўку «Нябёсы Еўропы» В. Шэрага.

На сустрэчы з экскурсаводамі краязнаўчых музеяў «Вілейшчына літаратурная» і «Ільянскія далягляды» Ільянскай СШ імя А.А. Грымаця Валерый Васільевіч падрабязна расказаў пра М.К. Агінскага, пра мясціны, якія варта наве-

даць, каб да юбілею кампазітара прыйсці з новымі напрацоўкамі, а таксама падарыць кубак з выяваю герба Агінскіх.

А яшчэ наш госць падзяліўся ўспамінамі пра святкаванне 600-годдзя Грунвальдскай бітвы, паказаў слайд-фільм з

гэтага мерапрыемства, пра вёў вандроўку па Віцебшчыне і конкурс на веданне слоўнікавага запаса беларускай мовы, падарыў юбілейную манету Віленскага ўніверсітэта. Наш краязнаўчы музей «Ільянскія далягляды» таксама атрымаў падарунак – асколкі мінаў і гранатаў, кулі часоў Вялікай Айчыннай вайны, якія ранілі тыя дрэвы, што, магчыма, выратавалі камусьці жыццё. Гэтыя ўнікальныя экспанаты сабраў сам Валерый Васільевіч (зараз ён працуе на дрэваапрацоўчым прадпрыемстве ў Заслаўі). Гісторыя і краязнаўствам займаецца па-ранейшаму, бо гэта не проста захапленне, а сапраўдная любоў да Радзімы.

*Роза ШЭРАЯ,
кіраўнік музея
«Вілейшчына літаратурная»*

Гімн нястомнаму вандроўніку

У студзені споўнілася 70 гадоў з дня нараджэння таленавітага этнографа, мастака, даследчыка традыцыйнай беларускай культуры, былога загадчыка кафедры гісторыі і тэорыі мастацтваў Беларускай дзяржаўнай акадэміі мастацтваў, прафесара Міхася Раманюка.

Нагадаем, што дзякуючы апантанай даследчай працы гэтага руплівага збіральніка духоўных скарбаў апісаны вялікі пласт традыцыйнай культуры. Ён першым правёў раянаванне Беларусі па рэгіянальных асаблівасцях традыцыйнага нацыянальнага адзення беларусаў, сабраў і сістэматызаваў звесткі па беларускіх крыжах і пахавальных абрадах беларусаў. Быў ініцыятарам заснавання і першым галоўным рэдактарам часопіса «Мастацтва Беларусі». Выдатны педагог шчодро дзяліўся ведамі і прапагандаваў зацікаўленасць да вывучэння традыцыйнай культуры. У творчай спадчыне М. Раманюка, сабранай больш за чвэрць стагоддзя, – картатэка з тысячаў фотаздымкаў, зробленых у розных кутках Беларусі, дзясяткі тамоў экспедыцыйных дзённікаў, калекцыя твораў народных майстроў. Па ягоных выстаўках нацыянальных строяў не толькі землякі, але

і жыхары многіх еўрапейскіх гарадоў адкрывалі для сябе невідомыя скарбы матэрыяльнай культуры беларусаў.

Калегі Міхася Фёдаравіча разам са студэнтамі падрыхтавалі выстаўку «Імя працягвае жыццё...», якая адкрылася 14 студзеня ў галерэі «Акадэмія», арганізавалі круглы стол «Раманюк – даследчык, педагог, творца» і паказ дакументальных фільмаў, прысвечаных яго жыццю і творчасці. А 22 студзеня на сцэне Вялікай залы Белдзяржфілармоніі з удзелам студэнтаў творчай майстэрні Уладзіміра Мішчанчука, фальклор-тэатра «Госыціца», этна-гурта «Горынь» і этна-суполкі БДУ культуры і мастацтва адбылася прэм'ера спектакля-гімна Міхасю Раманюку «Вандроўнік».

Вучаніца мэтраў нацыянальнага музычнага мастацтва Віктара Роўды і

Дзмітрыя Смольскага кампазітар, балетмайстар, кіраўнік фальклор-тэатра «Госыціца» Ларыса Сімаковіч да юбілею мастака і этнографа падрыхтавала свой адмысловы рэжысёрскі падарунак – спробу адлюстраваць асобу Раманюка-патрыёта праз сцэнічныя замалёўкі з яго экспедыцыйнага жыцця.

Яшчэ перад пачаткам спектакля ў фальклорнай купкай сабраліся тыя, хто добра ведаў М. Раманюка і сябраваў з ім, дзяліліся ўспамінамі. Сярод іх былі мастакі Рыгор Сітніца, Алесь Марачкін, Мікола Купава, скульптар Уладзімір Слабодчыкаў, фотамастак і паэт Георгій Ліхтаровіч і інш. На прэм'еру спектакля прыехалі з Дзяржынска родныя і блізкія М. Раманюку людзі. Прысутнічала на спектаклі і малодшая дачка Алеся, якая абараніла кандыдацкую дысертацыю па мастацтвазнаўстве, і працягвае справу бацькі.

Прагучаў трэці званок, і пачаўся спектакль. Напачатку сын Міхася Дзяніс – вядомы фатограф, мастак і выдавец – распавёў глядачам, які ўнёсак у беларускую навуку і культуру зрабіў яго бацька.

Галоўны герой спектакля-гімна Раманюк – Вандроўнік (на ролю якога падбраны знешне падобны да яго студэнт творчай майстэрні У. Мішчанчука Сяргей Лапаніцын) разам з Птушкай (артыстка тэатра Юлія Сліўкіна), якая ўвасабляе музу, шукаюць адказы на пытанні пра сэнс жыцця ў традыцыйным вясковым свеце. Рэканструкцыю гэтага жыцця стварылі праз сінтэз фальклору і сучаснай харэаграфіі ўдзельнікамі фальклор-тэатра «Госыціца», этна-гурта «Горынь», этна-суполкі БДУ культуры і мастац-

Выступае Д. Раманюк

тваў. Разважанні ж Вандроўніка лірычна аздабляюцца ўдала падобранымі фрагментамі класічнай музыкі ў выкананні Дзяржаўнага камернага аркестра. І ўзнікае ўсведамленне: тое, што іншыя разбуралі, Вандроўнік абараняў, што іншыя раскідвалі, ён збіраў, а тое, што іншыя прадавалі, ён – зберагаў і захоўваў. Цяпер яно: «Чырвоная ягада, чорны жбан, кужэльнае павуцінне – усё спявае гімн Раманюку». Раптам – ужо як гімн Беларусі – на сцэне з'яўляюцца 17 жанчынаў, апранутых у народныя строі розных рэгіёнаў Беларусі...

Спектакль атрымаўся змястоўным, цэльным і быў цёпла прыняты глядачамі. Хацелася б толькі дадаць, што, на жаль, цудоўнае сцэнічнае ўвасабленне рэжысёрскай працы Л. Сімаковіч, калектыву пастаноўшчыкаў, мастакоў можа стаць спектаклем для абмежаванага кола прыхільнікаў. Пажадана, каб яго відэазапіс можна было паглядзець у Дзяржаўным музеі этнарэальнай і музычнай культуры, нашых літаратурных музеяў і, безумоўна, на тэлебачанні ды ў інтэрнэт-прасторы.

*Наталі КУПРЭВІЧ, Лявон ЦЕЛЕШ
Фота айтарай*

Родныя і блізкія М. Раманюка пасля пастановкі

Пераднавагодні ліст – дзядулю Якубу

Напярэдадні зімовых святаў Дзяржаўны літаратурна-мемарыяльны музей Якуба Коласа другі год запар ладзіў конкурс дзіцячых навагодніх пасланьняў да Песняра «Гуляй, зіма, твая часіна!..» Цягам сарака дзён у музей дасылаліся навагоднія лісты да дзядулі Якуба, паштоўкі-вішаванні і малюнкi-ілюстрацыі да раздзелаў паэмы «Новая зямля» – «Зіма ў Парэччы», «На рэчцы», «Каляды».

Папулярнасць конкурсу пашырлася, і склад яго ўдзельнікаў «памаладзеў». Сёлета паспрабавалі свае творчыя сілы больш за 80 дзяцей з Мінска, Заслаўя і з роднай Якубу Коласу Стаўбцоўшчыны.

Пераможцаў па ўзроставых катэгорыях і па намінацых вызначала прафесійнае журы з вядомых мастакоў, паэтаў і журналістаў. Спонсарам выступіла выдавецтва «Шапокляк» і БРК прафсаюза работнікаў культуры. Супрацоўнікі музея правялі вялікую арганізацыйную працу і разам з членамі журы вызначылі 36 лепшых твораў.

Урачыстая цырымонія падвядзення вынікаў конкурсу творчых працаў з узнагароджаннем іх аўтараў адбылася ў музеі 30 студзеня, напярэдадні дня народзінаў малодшага сына класіка Міхася Канстанцінавіча, які разам з членамі журы прысутнічаў у зале.

У Коласавай хаце было шматлюдна, літаральна яблыку ўпасці не было дзе. Па-

Дыплом I ступені і асабісты падарунак Раману Калошычу ад Міколы Маляўкі

вішавець пераможцаў прышлі іх аднакласнікі, настаўнікі, родныя і сябры.

Першым узяў слова Міхась Канстанцінавіч. Ён цёпла павітаў прысутных і разам з поспехамі ў вучобе пажадаў не ленавацца, шукаць і ўдасканальваць таленты, часцей бываць у музеях, больш чытаць і працаваць. Свае наказы дзецям, у тым ліку – размаўляць, пісаць і думаць па-беларуску – далі таксама члены журы: мастак Уладзімір Уродніч, паэты Мікола Маляўка і Уладзімір Мазго. Пераможцам уручылі дыпламы, сертыфікаты на падпіску газеты «Шапокляк», каштоўныя падарункі і нават грашовыя прэміі. Прызам глядацкіх сімпатыяў за лепшы малюнак узнагародзілі Лізавету Пракапчук.

Але і астатнія не засталіся без увагі. Кіраўнікі дзіцячых устаноў атрымалі падзякі ад музея, а ўсе ўдзельнікі і нават члены журы – адмысловыя памятныя сувеніры: нататнікі з лагатыпам музея, а яго дырэктар Зінаіда Камароўская – чароўную кветку ад клоўна Ватрушкі, ролю якога выканала Вольга Шадын.

А потым ахвочыя спрабавалі сябе ў чытанні скарагаворак, гульні ў чароўную палачку, выконвалі ролі персанажаў сучаснай версіі казкі пра рэпку.

Дык пажадаем юным творцам чарговых дасягненняў і сустрэчы ў наступным годзе.

Наш кар.
Фота
Наталі КУПРЭВІЧ

Выступае старшыня журы ў намінацыі «Лепшы малюнак і лепшая паштоўка» Уладзімір Уродніч

Шукайце ў кнігарнях!

«Вушацкі словазбор Рыгора Барадуліна», укладзены Наталляй Давыдзенка і выдадзены ў серыі «Кнігарня пісьменніка» Бібліятэкі Саюза беларускіх пісьменнікаў, быў прызнаны экспертамі «Нашай Нівы» найлепшай кнігай 2013-га. Не дзіва, што выданне народнага паэта Беларусі выклікала захапленне чытачоў і амаль імгненна знікла з паліцаў кніжных крамаў. І вось, як паведамляе прэс-служба СБП, на днях з'явілася перавыданне і ў мінскіх кнігарнях словазбор зноў даступны для ўсіх ахвочых.

«Вушацкі словазбор...» – не проста дыялекталагічны слоўнік. Ён унікальны тым, што «Барадулін фіксуе мову такой, якой яна была ў дамедыйную эпоху. У тым выглядзе, у якім яна існавала тысячу гадоў. Мову, чыстую ад уплываў і запазычанняў апошняга стагоддзя», – адзначаюць крытыкі.

Надзвычайную каштоўнасць гэтага выдання для ўласнага творчага і чалавечага лёсу пацвярджае і сам Рыгор Іванавіч:

– Гэта спроба сабраць за адным бяседным сталом хоць крышачку непераўздызенага шматгалосся роднае мне зямлі, шматгалосся, якое, на жаль, пачынае глухнуць, – піша класік ва ўступным слове да кнігі, прысвечанай «Светлае памяці мамы Куліны».

«Вушацкі словазбор Рыгора Барадуліна», а таксама іншыя выданні серыі «Кнігарня пісьменніка» і выдавецтва «Кнігазбор», у Мінску можна купіць у крамах: «Акадэміка», «Кнігарня У», «Кніжны салон», «Кнігарня пісьменніка», «Веды», «Цэнтральны кніжны», «Кнігі & кніжачкі». Замоўце гэтую кнігу (ды і іншыя айнавы выданні) можна на сайтах knihi.by, imbryk.by, prastora.by.

У тэатры «Зьніч»

10 лютага на сцэне лялечнага манаспектакля «Граф Глінскі-Папялінскі» ў выкананні Вячаслава Шакалідо.

Увечары – паэтычны манаспектакль «Не праклінай, што я люблю» паводле вершаванага рамана «Родныя дзеці» Ніла Гілевіча. Выканаўца – Мікалай Лявончык, музычнае суправаджэнне – Дар'я Неўмяржыцкая.

12 лютага ўвечары ўвазе глядачоў прапануецца манаспектакль «Пачкай, сонца!» паводле рамана ў вершах «Маруся Чурай» Ліны Кастэнкі і еўрапейскай паэзіі ў перакладзе Ніны Мацяш. Аўтар інсцэніроўкі і выканаўца – Галіна Дзягілева.

14 лютага ўдзень Леанід Сідарэвіч для самых удзячных глядачоў пакажа лялечнага манаспектакль «Ярык і Дракон».

17 лютага дзетак разам з Вячаславам Шакалідо паклічуць у чароўнае падарожжа галоўных герояў лялечнага манаспектакля «Дзівосныя авантуры паноў Кубліцкага ды Заблоцкага».

Увечары – музычна-паэтычны спектакль «У краіне светлай...» у выкананні Вячаслава Статкевіча пры музычным суправаджэнні Сяргея Сарокіна.

19 лютага ўвазе глядачоў прапануюць драматычны манаспектакль «Абранніца» паводле «Маленькіх трагедыяў» Аляксандра Пушкіна ў перакладзе Рыгора Барадуліна. Аўтар інсцэніроўкі і выканаўца – Галіна Дзягілева.

21 лютага Раіса Астрадавіна разыграе для маленькіх глядачоў манаспектакль «Маленькі анёлак» паводле вершаў Кармэн Барнос дэ Гаштольд.

24 лютага – хлопчыкі і дзяўчынкі запрошаныя на прэм'еру! Заслужаны артыст Рэспублікі Беларусь Уладзімір Шэстаў (аўтар сцэнічнай версіі і выканаўца) пакажа манаспектакль «Палескія рабінзоны».

Увечары ўвазе глядачоў прапануюць паэтычны манаспектакль «Прыпадаю да нябёс» у выкананні заслужанай артысткі Рэспублікі Беларусь Ларысы Горцавай пры музычным суправаджэнні Дар'і Неўмяржыцкай (цымбалы).

Спектаклі праходзяць у Тэатральнай зале культурнага цэнтру касцёла Св. Сымона і Св. Алены. Дзіцячыя пастаўкі пачынаюцца а 15 гадзіне, вечаровыя – а 19-й. Дадатковую інфармацыю можна атрымаць па мінскім тэлефоне (017) 331-75-53.

«Дзівосныя авантуры паноў Кубліцкага ды Заблоцкага»

ЛЮТЫ

12 – Бакланаў Міхаіл Іванавіч (1914–1990), заслужаны архітэктар Беларусі – 100 гадоў з дня нараджэння.

12 – Капусцін Аляксандр Пятровіч (1924, Жлобінскі р-н – 1996), беларускі празаік, публіцыст, перакладчык – 90 гадоў з дня нараджэння.

14 – Масленікаў Павел Васільевіч (1914, Магілёўскі р-н – 1995), тэатральны мастак, жывапісец, мастацтвазнаўца, педагог, народны мастак Беларусі, заслужаны дзеяч мастацтваў Беларусі – 100 гадоў з дня нараджэння.

14 – Скараходаў Уладзімір Паўлавіч (1939, г. Клімавічы), музыкант, педагог, грамадскі і дзяржаўны дзеяч, заслужаны дзеяч мастацтваў Беларусі – 75 гадоў з дня нараджэння.

15 – Залескі Антон Ігнатавіч (1824, Варшава – 1885), мастак, адзін з кіраўнікоў паўстання 1863–1864 гг. у Польшчы, Беларусі і Літве.

15 – Александроўская Ларыса Пампееўна (1904, Мінск – 1980), беларуская спявачка, рэжысёр, грамадскі дзеяч, народная артыстка СССР – 110 гадоў з дня нараджэння.

16 – Гарэлік Леў Давыдавіч (1929, Бабруйск – 1996), скрыпач, педагог, народны артыст Беларусі – 85 гадоў з дня нараджэння.

18 – Тэадаровіч Мікалай Парфіравіч (1904–1981), спявак, заслужаны артыст Беларусі – 110 гадоў з дня нараджэння.

19 – Адамовіч Вячаслаў (Вацлаў) Антонавіч (псеўд. Дзяргач; 1864–1939), дзеяч беларускага нацыянальнага руху – 150 гадоў з дня нараджэння.

21 – Міжнародны дзень роднай мовы.

22 – Бабкоў Уладзімір Андрэевіч (1939, Жлобінскі р-н), вучоны-гісторык, палітолаг, член-карэспандэнт НАН Беларусі, заслужаны дзеяч навукі Беларусі – 75 гадоў з дня нараджэння.

22 – Байкоў Мікалай Якаўлевіч (1889, Расія – 1941 ці пасля 1945), беларускі мовазнаўца, літаратуразнаўца, педагог – 125 гадоў з дня нараджэння.

Залежны ад сумлення

У Мінску ў выдавецтве «Кнігазбор» восенню 2013 года выйшаў чарговы зборнік вершаў сябра Саюза пісьменнікаў Беларусі, доктара філалагічных навук, прафесара Магілёўскага дзяржаўнага ўніверсітэта імя А.А. Куляшова, ураджэнца Стрэшына Васіля Рагаўцова – «Імгненне і Вечнасць – 2».

Наклад зборніка ўсяго 30 асобнікаў. Таму яго адразу можна запісаць у спіс бібліяграфічных рэдкасцяў.

У кнізе змешчаны дапрацаваныя творы з папярэдніх зборнікаў аўтара: «Сутонне»

(1995), «Долягляд» (1998), «На раскрыжы дарог» (2008), а таксама «Імгненне і Вечнасць» (2010). У новы зборнік увайшлі звыш 60 вершаў, якія адлюстроўваюць стан душы паэта, яго погляд на жыццё.

Мікалай ШУКАНАЎ,
г. Жлобін

Васіль РАГАЎЦОЎ

*Жыццё складаецца
зімгненняў
Добра і Зла, Святла
і Ценяў...*

*У ім і роспачы спатканняў,
у ім і радасці расцанняў.*

*Мабыць,
самая адданая чалавеку –
слязіна.
І ў радасці – з ім,
І ў горы...
І пры скананні
яна растаецца
апошняя.*

*І тыя, хто жыве
ў незалежнай краіне,
нярэдка забываюцца,
што і яны –
залежныя.
Ад свайго сумлення.*

Небяспека нізка-нізка...

Як правіла, большая частка пажараў у падвалах жылых дамоў адбываецца па віне грамадзянаў, якія неахайна карыстаюцца запалкамі і іншымі адкрытымі крыніцамі агню для асвятлення, кідаюць непатушаныя недакуркі. Або калі жыхары захоўваюць у падвалах рэчывы, што лёгка ўзгарваюцца, складзіваюць будаўнічыя матэрыялы ці старую мэблю, ствараючы такім чынам пагрозу для здароўя людзей, якія жывуць у доме.

Калі вы пабачылі дым ці ўзгаранне ў падвале, тэрмінова тэлефануйце ў пажарную службу на нумар «101». Не спрабуйце самастойна патрапіць у

падвал, гэта можа скончыцца трагічна. Але, калі вы аказаліся пад час пажару ў падвале, выходзьце з памяшкання нізка прыгнуўшыся ці паўзком, дыхаючы праз анучу. Калі ж заблукалі, вызначце, у які бок больш выцягвае дым, – там будзе выхад.

Калі жывяце на першым паверсе і заўважылі дым у кватэры, тэрмінова адчыніце вокны (толькі не дзверы ў пад'езд!), а пасля выйдзіце з кватэры, папярэдзішы суседзяў. Чакайце прыезду пажарных на вуліцы. Раім таксама адчыніць вокны ў кватэрах на іншых паверхах.

Дзяніс ПРОЦЬКА, кіраўнік ЦРАНС г. Мінска

Малая краязнаўчая энцыклапедыя

(Пачатак у № 1 за 2003 год)

«**МЯДЗВЭДЗЬ**» – гульня-паказ і маска-персанаж у старажытным народным калядным абрадзе. Звязаны з традыцыяй земляробчых святкаванняў зімовага сонцазвароту. Мяркуюць, што бярэ пачатак з часоў язычніцтва. Найбольш пашыраны на Палессі, дзе захаваўся і ў наш час.

Здольнага да імітацыі хлопца прыбіралі ў два чорныя вывернутыя поўсцю наверх кажухі (рукавы аднаго надзявалі на ногі, другога – на рукі, крысе сшывалі ці падвязвалі вярхоўкай), на галаву надзявалі шапку з аўчыны, твар вымазвалі сажай ці закрывалі маскай. Часам выканаўцу ролі спавівалі сухімі сцяблінамі гароху. Гульня паўтарала ў асноўным паказы скамарохаў-мядзведнікаў

(сцэна з вучоным «мядзведзем» уваходзіла ў рэпертуар батлейкі). Паводле загадаў паводыра «мядзведзь» скакаў, імітаваў паводзіны чалавека ў розных жыццёвых абставінах. Разам з «мядзведзем» вадзілі «жураўля» або «казу». Часам у паказах удзельнічаў музыка з бубнам.

МЯДЗЕЛ – горад, цэнтр Мядзельскага раёна, паміж азёрамі Мясцра і Баторын. За 154 км на паўночны захад ад Мінска, 31 км ад чыгуначнай ст. Княгінін на лініі Маладзечна – Полацк, на аўтамабільнай дарозе Вілейка – Нарач.

Назва паселішча паходзіць, магчыма, ад літоўскага *medinis* – лясны, драўляны. Паводле падання, знаходзіўся на беразе воз. Мядзел і пасля мору перанесены на бераг воз. Мясцра. На адным з астравоў воз. Мядзел засталіся рэшткі гарадскіх умацаванняў XI ст. – парубежнай крэпасці Полацкага княства. Да XX ст. падзяляўся на Стары і Новы Мядзел. Стары Мядзел вядомы з 1454 г. у складзе Віленскага ваяводства. Належаў Радзівілам, Францкевічам, Райскім, Грабкоўскім, Кошчычам.

Мядзельскі замак існаваў у XV – пач. XVIII ст. Пабудаваны на месцы гарадзішча XI–XIV стст. у паўднёваўсходняй частцы вострава на воз. Мясцра. Комплекс уключаў абарончыя, жылыя і гаспадарчыя пабудовы розных тыпаў і канструкцыяў. Займаў роўную прамавугольную пляцоўку (вышыня 3,5 – 4 м), на паўночны ўсход якой знаходзілася круглая ў плане мураваная вежаданжон (дыяметр каля 17,5 м, таўшчыня сценаў да 3,75 м), пастаўленая на 4-метровым

Касцёл Маці Божай Шкаплернай

каменным падмурку. У XVI ст. да вежы з захаду прыбудаваны прамавугольны ў плане мураваны палац (таўшчыня сценаў 2 м). Замак быў абнесены каменнай сцяной (таўшчыня 1,5 – 2 м), якая ўключала 2 цыліндрычныя вежы і паўкруглыя мураваныя бастэі. З поўдня, захаду і поўначы меў дадатковы пояс абароны – земляны вал з невялікімі бастэянамі і вадзяным ровам. З берагам злучаўся драўляным мостам на палях. Не збярогся.

З 1736 г. мястэчка, з 1762 г. мела магдэбургскае права. У канцы XIX ст. каля 310 жыхароў, 46 двароў, царква, бровар, 2 кірмашы на год. Новы Мядзел вядомы з 1463 г., быў абнесены валам. У XV ст. на паўвостраве воз. Мясцра, на месцы гарадзішча XI–XIV стст., пабудаваны мураваны Мядзельскі замак. У руска-літоўскую вайну 1512–1522 гг. у 1519 г. разбураны. У XVI ст. каралеўскае ўладанне, горад; выраблялася мядзельская кафля. З 1793 г. Стары і Новы Мядзел у складзе Расіі, у Вілейскім павеце. У канцы XIX ст. Новы Мядзел – мястэчка, больш за 780 жыхароў, каля 100 два-

роў, царква, касцёл, народнае вучылішча, 4 крамы, базар, 8 кірмашоў на год. З 1921 г. у складзе Польшчы. З 1939 г. у БССР, з 15 студзеня 1940 г. цэнтр раёна. У Вялікую Айчынную вайну з чэрвеня 1941 г. да 4 ліпеня 1944 г. акупаваны нямецка-фашысцкімі захопнікамі. З 17 лістапада 1959 г. гарадскі пасёлак.

Развіваецца як цэнтр курортнай зоны вакол воз. Нарач. Інтэнсіўна забудоўваецца з 1967 г.

Мядзел здаўна быў цэнтрам ткацкага рамяства. Збярогся помнік архітэктуры XIII ст. – Мядзельскі Станіславаўскі касцёл кармелітаў (цяпер – Маці Божай Шкаплернай). Ёсць помнік на брацкай магіле 168 савецкіх воінаў і партызанаў Вялікай Айчынай вайны.

Мядзельскі Станіславаўскі касцёл кармелітаў пабудаваны ў стылі позняга барока ў 1754 г. Мураваны храм мае цэнтральную кампазіцыю. У аздобе фасадаў выкарыстаны прафіляваныя карнізы, раскрапоўкі, разарваныя франтоны, калоны, валюты, каваныя агароджы балконачкаў. Дэкаратыўнае афармленне інтэр'ера мае элементы ракама. Нішы для скульптураў завершаныя конхамі, упрыгожанымі ракавінамі. Сцены размаляваныя фрэскамі (зберагліся фрагменты). Побач з касцёлам мураваная 2-павярховая плябанія і званіца. Ахоўваецца.

Мядзельскі музей народнай славы заснаваны ў пачатку 1968 г., адкрыты для наведнікаў 18 сакавіка 1969 г. Вялікую дапамогу ў зборы фондаў аказвалі беларускія навукоўцы Я. Звяруга, Г. Кахановіч, М. Ткачоў, М. Чарняўскі. Асноўны фонд (2008 г.) налічвае 18 948 адзінак захоўвання, навукова-дапаможны – 14 078 адзінак. Музейныя экспанаты абодвух фондаў утвараюць 17 калекцыяў. У музеі 10 экспазіцыйных залаў. У 1990 г. у СШ № 1 г. Мядзел створаны філіял музея – музей гісторыі школы імя Уладзіміра Дубоўкі.

«Мядзведзь».
Выконвае жыхарка вёскі Аляксейкі
Івацэвіцкага раёна